

רמב"ם הלכות מגילה וחנוכה פרק ג
הלכה א

בבית שני כשמלכו יון גזרו גזרות על ישראל ובטלו דתם ולא הניחו אותם לעסוק בתורה ובמצות, ופשטו ידם בממונם ובבנותיהם ונכנסו להיכל ופרצו בו פרצות וטמאו הטהרות, וצר להם לישראל מאד מפניהם ולחצום לחץ גדול עד שריחם עליהם אלהי אבותינו והושיעם מידם והצילם וגברו בני חשמונאי הכהנים הגדולים והרגום והושיעו ישראל מידם והעמידו מלך מן הכהנים וחזרה מלכות לישראל יתר על מאתים שנה עד החורבן השני.

בתפילה ②

להשכיחם תורתך וכו'

זכריה פרק ט פסוק יג ③

פי נרבת יג' יהודה קשת מלאתי אפרים ועוררתי בנין ציון על בנין יון ושמתין כסרב גבור:

אלשיך על זכריה פרק ט פסוק יג ④

יג' כי דרכתי לי יהודה קשת. באמור ליהודה ידך בעורף אויבך, וכן קשת מלאתי אפרים, אך בזמן יון לא עשיתי המלחמה על ידי אלה, כי אם ועוררתי בנין ציון הם תופסי התורה המתייחסים לתורה, כי מציון תצא תורה הם החשמונאים אשר יורו משפט ליעקב ותורה לישראל על בנין יון, ושמתין את בנין ציון שהיא התורה כחרב גבור, הנה כי זכות רב הוא לנצח ולמשול על ידה, כי מכאן ראה על מלך המשיח כאשר אמר:

⑤

ועליו חוזר ואומר (יד) וה' עליהם יראה. שהוא תופסי התורה אשר המשיח לחמור, ואז ה' הנראה עליהם מבלי חרב בידם, יצא כברק חצו של ה' שעליהם להורג האויבים, ואדני אלקים בשופר יתקע לכשיבואו האובדים והנחלים:

⑥

רמב"ם הלכות שמיטה ויובל פרק יג מגדיר את מהותו של שבט לוי:
הלכה יב

למה לא זכה לוי בנחלת ארץ ישראל ובביזתה עם אחיו מפני שהובדל לעבוד את יי' לשרתו ולהורות דרכיו הישרים ומשפטיו הצדיקים לרבים שנאמר יורו משפט ליעקב ותורתך לישראל, לפיכך הובדלו מדרכי העולם לא עורכין מלחמה כשאר ישראל ולא נוחלין ולא זוכין לעצמן בכח גופן, אלא הם חיל השם שנאמר כך יי' חילו, והוא ברוך הוא זוכה להם שנאמר אני חלקך ונחלתך.

⑦

הלכה יג
ולא שבט לוי בלבד אלא כל איש ואיש מכל באי העולם אשר נדבה רוחו אותו והבינו מדעו להבדל לעמוד לפני יי' לשרתו ולעובדו לדעה את יי' והלך ישר כמו שעשהו האלהים ופרק מעל צוארו עול החשבונות הרבים אשר בקשו בני האדם הרי זה נתקדש קדש קדשים ויהיה יי' חלקו ונחלתו לעולם ולעולמי עולמים ויזכה לו בעה"ז דבר המספיק לו כמו שזכה לכהנים ללוים, הרי דוד ע"ה = עליו השלום = אומר יי' מנת חלקי וכוסי אתה תומיד גורלי. בריך רחמנא דסייען.

⑧

בית הבחירה למאירי מסכת יומא דף כו עמוד א
וכלל הדברים שאין אדם זוכה להוראה אלא בשני דברים אחד ידיעת התלמוד וקבלתו ושנייה לה שלימות הכח השכלי שבו לבחינת הדברים והבאתם למצרף להוציא דבר מתוך דבר ועל שתייהן בכלל אמרו במסכת סנהדרין ה' א' גמיר וסביר ועל זו האחרונה אמרו כאן על שבט יהודה אסוקי שמעתא אליבא דהלכתא קאמינא כלומר שאע"פ שהם חכמים אינם יודעין לכון את השמועות כהלכה:

⑨

מכיון שהיונים רצו למנוע בעיקר את לימוד התורה נלחמו נגדם דוקא תופסי התורה, וגם המצוות של ימי החנוכה נעשות במנורה ובשמן ובאור הנרות!!!

סנורה

⑩

כתב הראב"ד ז"ל {רמב"ם הלכות ברכות פרק יא הלכה טו} מפני שזו הברכה הוקבעה על הנרות שבמקדש שהן של תורה לפיכך עשאוהו כשל תורה...

תלמוד בבלי מסכת שבת דף כב עמוד ב ⑪

דאיבעיא להו: הדלקה עושה מצוה או הנחה עושה מצוה -

רש"י: אי הדלקה עושה מצוה - אי המצוה של חנוכה תלויה בהדלקה - מדליקין, כדאשכחן במנורה.

ר"ן על הרי"ף מסכת שבת דף ט עמוד א ⑫

הלכות חנוכה שמע מינה אסור להשתמש לאורה. פירוש כל תשמישין ואפילו תשמיש מצוה דכיון שעל ידי נס שנעשה במנורה תקנוה עשאוה כמנורה שאין משתמשין בה

תלמוד בבלי מסכת יומא דף כו עמוד א ⑬

אמר רבא: לא משכחת צורבא מרבנן דמורי אלא דאתי משבט לוי או משבט יששכר, לוי - דכתיב +דברים לג+ יורו משפט ליעקב, יששכר דכתב +דה"א יב+ (ובני) +מסורת הש"ס: [ומבני] +יששכר יודעי בינה לעתים לדעת מה יעשה ישראל. - ואימא יהודה גמי, דכתיב +תהלים ס+ יהודה מחקקי! - אסוקי שמעתא אליבא דהלכתא קאמינא.

10

וזא ילא אפוא שמכל כלי המקדש נעשה נס חנוכה במנורה לרמז שהתורה היא זו שהיתה בסכנה ולמענה נעשו נסים לישראל בגצותו המלחמה ובניסול גזירות השמן.

שמן 11

חוקא בשמן שבנר, שהרי שמן זית רמז לחכמה הוא, כמבואר בהוריות י"ג ע"ב ובמנחות פ"ה ע"ב, וכן אמרו בברכות (נ"ז ע"א) "הרואה שמן זית בחלום יצפה למאור תורה". וז"ל עוד בדברי רש"י (ילקוט שמעוני שיר השירים רמז תתקפ"א) "ד"א למה נמשלו בשמן, מה שמן רפואה לאדם ומצחיל פנים אף דברי תורה מאירות עינים".

אור 12

ספר הירוקה הלכות חנוכה סימן רכה

בפרשת אמור אל הכהנים התחיל שבת ורגלים פסח עצרת ראש השנה ויום הכפורים סכות. וידבר משה את מועדי ה' אל בני ישראל וסמך ליה ויקחו אליך שמן זית וך כחית למאור רמז לחנוכה שמן זית וך מן המובחר ואמר להעלות נר יעך את הנרות ללמד לילה ראשונה נר אחת ואחר כך נרות. סמך שמן נרות לסוכות מה סוכות ח' ימים אף חנוכה ח' ימים. וגומר את ההלל.

ומדליקין בחנוכה ל"ו נרות לפי שבזכות העולם ויתן אתם אלהים ברקיע השמים להאיר וכדאיתא בפסוק רבתי אותה אורה שנשתמש אדם הראשון היתה ל"ו שעות כדאיתא בבראשית רבה יום ו' י"ב שעות וליל ז' י"ב שעות ויום ז' י"ב שעות וכשיצאו ל"ו שעות הקדוש העולם.

בפ' מקום שנהגו (דף נד) נטל ב' אבנים וחתן זה בזה ויצא מהן אש וביד בורא מאורי האש כך מתוך שחשכו עיניהם של ישראל בגלות יין והציאם הקדוש ברוך הוא מאפילה לאורה לכן מדליקין ל"ו נרות.

(ג) נ' אפר אל הים ימי אור ויהי אור;
(ד) נ' אפר אל הים את האור כי טוב ויבדל אל הים בין האור ובין הח' שכן;
רש"י בראשית פרק א
(ז) וירא אלהים את האור כי טוב ויבדל - אף בזה אנו צריכים לדברי אגדה ראוה שאינו כדאי להשתמש בו רשעים והבדילו לצדיקים לעתיד לבא.

מדרש תנחומא (ורשא) פרשת נח סימן ג

העם ההולכים בחשך ראו אור גדול, אור גדול אור שנברא ביום ראשון שנגזר הקדוש ברוך הוא לעמל תורה שבע"פ ביום ובליילה שבזכותו העולם עומד שנאמר (ירמיה ל"ג) כה אמר ה' אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתי אי זה הוא ברית שנהג ביום ובליילה זו תלמוד וכן הוא אומר (שם/ירמיהו ל"ג) כה אמר ה' אם תפרו את בריתי היום ואת בריתי הלילה גם בריתי חפר את דוד עבדי וגו', ואומר (תהלים א) כי אם בתורת ה' חפצו ובתורתו יהגה יומם ולילה, ואף הקדוש ברוך הוא כרת ברית עם ישראל שלא תשכח תורה שבע"פ מפיהם ומפי זרעם עד סוף כל הדורות שנא' (ישעיה נט) ואני זאת בריתי אותם אמר ה' רחמי אשר עליך דברי אשר שמתי בפיך לא ימוש וגו' ולא כתיב מן אלא מפין ומפי זרעך ומפי זרעך, ולפיכך קבע הקדוש ברוך הוא שתי ישיבות לישראל שהיו הוגין בתורה יומם ולילה ומתקבצין שתי פעמים בשנה באדר ובאלול מכל המקומות ונשאין ונותנין במלחמתה של תורה עד שמעמידין דבר על בוריו והלכה לאמתה ומביאין ראיה ומן המקרא ומן המשנה ומן התלמוד כדי שלא ישכח ישראל בד"ת, שנא' (תהלים קיט) שלום רב לאהבי תורתך ואין למי מכשול, (שם/תהלים ק"ט) ה' עוז לעמי יתן ה' יברך את עמו בשלום....

המדרש פנחס
אח"כ דל"ו נרות כנגד ל"ו מסכתות חש"ס המה כי נר מצות ותורה אור.

ולא בכדי להחזיר גדולי הדורות להרחבה בתורה בימי התנועה כנגד מיתר הנינים לחשיכת תורתך, עיין במגניזת החתם סופר פרק ט.

1

שולחן ערוך אורח חיים הלכות חנוכה סימן תרע"א
בבה"כ מניחו (מ) בכותל דרום משנה ברורה: (מ) בכותל דרום - או [מג] על השולחן שעומד אצל כותל דרום והטעם בכ"ז זכר למנורה שמקומה במקדש בדרום:
וכתב המשנת יעבץ או"ח סימן עג: 2

וא"כ צמק שכיב כניס קיים לא היו מדליקין נר חנוכה, שכיב כדליקו לא כמנוחה נמקדש, ורק לאחר חורבן כניס החזיקו לכדליק נר של חנוכה, ולפי"ז שפיר אמרו לשכח אחרת קצתם ונשארו ימים טובים ככלל והודלח, ופרש"י לקרוא ככלל ולומר על הנסים כהודלח, ולא כזכירו ככלל את מלוא נר חנוכה, כיון שכיב כניס קיים והדליקו את כמנוחה נמקדש, אי"כ לא היו מדליקין אז נר חנוכה.

אולם כרמזים כתב צפ"ג מהי חנוכה כ"ג, ומפני זה החקינו חכמים שנאמרו כדור שיהיו שמונה ימים כאלו שחללנו כי"ב כנסליו ימי שמחה וכולל, ומדליקין ככן כמדת צער על פתחי הכתובים בכל לילה ולילה משמחות הלילות להראות ולגלות כנס. כרי כתב כרמזים שכתובים שנאמרו כדור, ודיינו צמק כנס של פה כשמן, כס שחקנו לכדליק נר חנוכה, ולפי"ז שדליקו אז את כמנוחה נמקדש, מימ חקנו גם לכדליק נר חנוכה על פתחי הכתובים בכל לילה ולילה משמחות הלילות, להראות ולגלות את כנס, וא"כ שוב י"ע דלמה לא קתני שלשנה אחרת קצתם ונשארו ימים טובים ככלל והודלח, וכדלוקה נר חנוכה.

5

לכן נראה כדעה כרמזים ונראה כה דאמרו. כדלוקה כפסוק רש"י כ"ג, כרמזים על כנס כדלוקה כנח"ל ודיינו שפ"ס כדלוקה נר חנוכה כהא שפ"ס פרש"י נ"ס, זה כדלוקה על כנס, כדלוקה שפ"ס על כנס, כרי פרש"ס כנס. זה מפורש בדברי כרמזים כפ"ד מהי חנוכה כ"ג, מלוא נר חנוכה מלוא חנוכה כ"ג עד מלוא, וא"כ חס להכיר כה כרי להודיע כנס, ולכוסף כנסה כ"ה והודיע לו על כנסים שפ"ס לו, אפילו חן לו מה יאכל אלא מן הכדוק, שאלו לו מוכר כמותו ולוקח שמן ונחת ומדליק. כרי כתב שדלוקה נר חנוכה, כולל לכוסף כנסה כ"ה והודיע לו על כנסים שפ"ס לו, ונח"ל חס שמה שס ולוקח שמן ונחת וכו', פירוש גם לכדור והכוספות, זה שאלו לכוסף כנסה וכו', פ"כ כיוון ששכדור נר חנוכה כולל, לכוסף כנסה כ"ה והודיע לו על כנסים שפ"ס לו, זה מפורש שפ"ס כדלוקה נר חנוכה, כולל כדלוקה על כנס.

161

כל אחד מכלי המקדש מכון כנגד אחד מעמדי העולם ויסודות העבודה. מנורה כנגד תורה "כי נר מצות ותורה אור" וכן אמרו חז"ל (שבת כ"ג ע"ב) "תרגיל בגוויין ליה בגין תלמידי חכמים"

7 תלמוד בבלי מסכת בבא בתרא דף כה עמוד ב

אמר רבי יצחק: הרוצה שיחכים - ידרים, ושיעשיר - יצפין, וסימנין: שלחן בצפון ומנורה בדרום; ורבי יהושע בן לוי אמר: לעולם ידרים, שמתוך שמתחכם מתעשר, שנאמר: +משלי ג'+ אורך ימים בימינה בשמאלה עושר וכבוד....

8 הפרי מגדים (בהקדמה לסימן תר"ע

באשל אברהם) "זי עמדי עולם תורה ועבודה וגו"ח בממון ובגוף, ובטלו את ישראל מתורה ועבודה כמ"ש בסי' המגיד שלי להשיבם תורתך זה מחמת קטא, אין חכמה כחכמת התורה... חדים ביד עוסקי תורתך ע"ד אקב"ו לעסוק בדת שצטוונו לעיין למלפל בת. אי"כ לא זו שמסר חזדים ביד המדקדקים בחקים ביותר, אף זו מסר אותם ביד עוסקי תורתך וששים בפלפולם, כמאמר החכם מי שלא טעם טעם שמחת התורה חספיקות לא טעם טעם שמחה מעולם, ומפני זה אנו מחוייבים בימי החנוכה ללמוד תורה ועבודה בלב זו תפלה והודאה וגו"ח בממון ובגוף"

19

20